

19.6.2017

EOAK/2066/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Notari Kaisu Lehtikangas

ESPOON KAUPUNGIN TAAVIN MUISTIPALVELUKESKUS

Tarkastuspöytäkirja

Paikka	Taavin muistipalvelukeskus Nauhakuja 2, 00000 Espoo
Aika	30.3.2017
Läsnä	Oikeusasiamiehen kansliasta: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa Notari Kaisu Lehtikangas Taavin muistipalvelukeskuksesta: Palveluesimies - - -

TARKASTUKSEN TARKOITUS

Oikeusasiamiehen kanslian edustajat esittivät eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen Maija Sakslinin antaman määräyskirjan tarkastuksen suorittamista varten ja ketoivat lyhyesti apulaisoikeusasiamiehen suorittamista tarkastuksista sosiaalihuollon yksiköihin kuten vanhusten ympärivuorokautista palveluasumista tarjoaviin yksiköihin.

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoittamatta.

Tarkastuksen tarkoituksena oli tutustua Espoon kaupungin ylläpitämän Taavin muistipalvelukeskuksen tarjoaman hoidon sisältöön ja laatuun. Vanhuksille ympärivuorokautista palveluasumista tarjoavissa yksikössä haluttiin selvittää vanhusten saaman hoivan ja hoidon ihmisarvoa kunnioittavaa luonnetta, ja sitä, että kunnat huolehtivat myös heikommassa asemassa olevien kuntalaisten perustuslain 19 §:n mukaisesta oikeudesta sosiaaliturvaan ja huolenpitoon.

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä henkilöitä.

Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja. Oikeusasiamies raportoi kansallisena valvontaelimenä havainnoistaan vuosittain eduskunnalle, suljettujen laitosten toiminnoista vastaaville viranomaisille sekä YK:n kidutuksen vastaiselle alakomitealle (SPT, Subcommittee for the Prevention of Torture).

YLEISKUVAUS TARKASTETTAVASTA KOHTEESTA

Taavin muistipalvelukeskus sijaitsee Espoon Mankkaalla pientaloalueella. Taavin muistipalvelukeskus on aloittanut toimintansa vuoden 2015 alussa entisissä vanhainkodin tiloissa. Muisti-

palvelukeskuksessa on 34 pitkäaikaisen hoiva-asumisen asuntoa muistisairaille henkilöille, 12 paikkaa lyhytaikaisen hoivan yksikössä (LAH-yksikkö) ja lisäksi siellä toimii 10 -paikkainen päivätoimintayksikkö. Talo on jaettu neljään tupaan, joista ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevat Verkatupa ja LAH-yksikkö Villatupa sekä toisessa kerroksessa Pellavatupa ja Silkkitupa.

Hoiva-asuminen toimii Elä ja asu -konseptilla. Jokaisella asukkaalla on oma huone ja kylpyhuone. Ns. kaksiossa kahdella asukkaalla on yhteinen kylpyhuone. Huoneissa on talon puolesta vain sänky. Muut huonekalut asukas sai tuoda itse. Kerroksien käytävät olivat avarat ja jokaisessa tuvassa on oma yhteistila keittiöllä. Rakennuksen toisessa kerroksessa on tilavat lasitetut parvekkeet ja alakerran tuvista oli suora uloskäynti aidatulle sisäpihalle.

Yksikön asukkaista olit tarkastushetkellä noin 70 % miehiä ja asukkaiden keski-ikä oli noin 80 vuotta. Kaikki asukkaat olivat suomenkielisiä. Yksikössä on käytössä kommunikaation apuvälineitä kuten kuvakortteja. Asukkaiden hoitoisuus on fyysisesti keskitasoa, mutta he tarvitsevat koko ajan ohjausta ja neuvontaa. Asukkaiden lisäksi tukea tarvitsevat myös heidän omaisensa. Yksikössä puhutaan ”hitaasta ahkeruudesta” eli siitä, että istutaan yhdessä asiakkaiden kanssa ja esimerkiksi silitetään kädestä ja ollaan läsnä.

PALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN

Terveydenhoito

Espoon kaupunki on kilpailuttanut terveydenhuollon ja yksikön lääkäripalvelut tuottaa Attendo. Lääkäri on paikalla kerran viikossa torstaisin, jolloin lääkäri tapaa tarvittaessa asukkaita. Lääkäriin voi olla yhteydessä myös muina arkipäivinä virka-aikaan. Virka-ajan jälkeen voidaan tarvittaessa olla yhteydessä Jorvin sairaalaan.

Lääkkeet hankitaan sopimusapteekista ja ne jaetaan dosetteihin paikan päällä. Rauhoittavia ja unilääkkeitä oli käytössä jonkin verran. Tarvittaessa lääkkeiden käyttö aloitetaan pienillä annoksilla.

Fysioterapia ja kuntoutus

Talossa ei ole omaa fysioterapeuttia. Kaikilla uusilla asukkailla on mahdollisuus saada sairaalan kautta fysioterapeutin arvio. Tätä mahdollisuutta on keskustelun mukaan käytetty aika vähän. Yksikössä on käytössä kuntouttava hoitotyö ja työntekijät ovat suorittaneet muutaman kuukauden kestävän ergonomia-kortin. Asukkaiden omaiset myös tilaavat asukkaille yksityisiä fysioterapia-palveluja jonkin verran.

Suun ja hampaiden terveys

Taavissa käy neljä kertaa vuodessa suuhygienisti, ja joka tuvassa on hammaskeiju, joka on perehtynyt suun ja hampaiden hoitoon ja hän pystyy avustamaan näissä asioissa. Jokaisella asukkaalla on suunhoitokortti, johon kirjataan jokapäiväinen hoito ja lisäksi suunhoidosta tehdään kirjaus hoito- ja palvelusuunnitelmaan.

Henkilökohtainen hygienia

Kaikki asukkaat pääsevät suihkuun vähintään kerran viikossa tai tarvittaessa useamminkin. Kaikki eivät välttämättä halua suihkuun joka viikko ja asukkaan mielipidettä kuunnellaan ottaen huomioon asukkaan yksilöllinen tilanne. Yksikössä on sauna, joka lämmitetään päivittäin.

Kaikki asukkaat viedään vessaan useamman kerran päivässä. WC- käynnit sijoittuvat usein heräämiseen ja aterioiden jälkeiseen aikaan. Yksiköissä käytetään paljon housuvaippoja, jotka mahdollistavat asukkaiden omatoimisuuden. Keskustelun mukaan vaippoja on käytettävissä riittävästi ja ne ovat tarpeenmukaisia.

Ateriat

Talossa on keskuskeittiö, jossa valmistetaan lounas ja päivällinen Taaviin ja muun muassa Viherlaakson muistipalvelukeskukseen. Talossa kokoontuu ruokaraati, jossa asukkaat saavat esittää mielipiteitään ja toivomuksia ruuista. Ateriat syödään yhteisissä tiloissa. Lounaalla on esimerkkiruokailu, jolloin henkilökuntaa ruokailee asukkaiden kanssa. Aamiainen valmistettiin tuvissa ja se on tarjolla klo 7.15–10.00 välisenä aikana.

Ulkoilu ja virkistys

Palveluesimiehen mukaan Taavin muistipalvelukeskuksessa puhutaan sosiokulttuurisesta toiminnasta, joka on asukas- ja asiakaslähtöisesti järjestettyä tavoitteellista toimintaa. Palveluesimiehen mukaan keskuksessa on tehty runsaasti työtä, jotta asukkaille järjestettävät tapahtumat ja retket olisivat asukkaiden ja asiakkaiden toiveiden ja unelmien mukaisia. Sen vuoksi näissä on usein myös omaiset ja läheiset mukana ja toiminta on pienryhmämuotoista.

Keskuksessa järjestetään bingoa, musiikin kuuntelua, laulamista ja lukemista. Lauantaisin ja sunnuntaisin järjestetään tanssit sekä joka aamupäivä klo 11.00 tehdään neljä maagista liikettä. Keskuksessa on tehty retki muun muassa Sealifeen. Taavin muistipalvelukeskuksen vieressä on päiväkotia ja päiväkodin lapset käyvät toisinaan vierailulla keskuksessa.

Muistipalvelukeskus on antanut palvelulupauksen, että jokainen haluava pääsee kerran päivässä ulos. Iltavuoroon klo 13.30 tuleva työntekijä ei vaihda työvaatteita, vaan hän vie ulos ne asukkaat, jotka haluavat lähteä ulkoilemaan. Aikaa ulkoiluun on klo 16.00 saakka. Muistipalvelukeskuksen etupihalla on aidattu alue ulkoiluun.

Vammaisuus ja esteettömyys

Taavin muistipalvelukeskus on sisätiloiltaan esteetön. Käytävillä on tukikaiteet. Asukkaat, jotka osaavat käyttää hälytyslaitteita on sellainen. Etupihalla on lukittu portti, joka avautuu koodilla. Sivuun työnnettävä portti on kuitenkin melko raskas avattavaksi heikompiuntoiselle henkilölle. Lukitun portin sisäpuolella ei ollut näkyvissä koodia, jolla lukituksen saisi auki. Keskustelussa portin avaamisesta tuli esille, että talon toisella puolella on myös ulko-ovi, josta sisäänkäynti päivätoimintaan. Myös sitä ovea oli mahdollisuus käyttää.

Itsemääräämisoikeus ja rajoitustoimenpiteet

Kerroksen hissi ja ovet ovat lukossa, mutta muuten asukkaat saavat liikkua vapaasti tuvasta toiseen pitkillä käytävillä. Asukkaat saavat itse päättää milloin heräävät ja syövät aamiaista.

Yhdellä henkilöllä on käytössä hygienihaalari ja lääkärin lupa on voimassa kuukauden kerrallaan, mutta sen tarvetta arvioidaan päivittäin. Palveluesimiehen näkemyksen mukaan yleensäkin asukkaiden haalarin tarve on hyvin väliaikaista. Sängynlaitoja on käytössä harvoilla. Käytäntönä on, että sängyt lasketaan hyvin alas ja lattialle levitetään patja varmuuden vuoksi. Suurempana riskinä on nähty se, että asukas kiipeää sängynlaidan yli ja loukkaa itsensä. Rajoitustoimenpiteistä keskustellaan asukkaiden ja omaisten kanssa ja niistä päättää aina lääkäri.

Hoito- ja palvelusuunnitelmat

Asukkaille ja hänen läheisilleen järjestetään hoitoneuvottelu kuukauden kuluessa muutosta ja aina tarvittaessa. Asukkaiden palvelutarvetta arvioidaan RAI-mittareilla kuuden kuukauden välein. Hoitokertomus on ns. jatkuva kertomus, jolloin kirjaukset jatkuvat kronologisesti.

Saattohoito

Asukkaat voidaan hoitaa yksikössä elämänsä loppuun saakka. Espoon kotisairaalan työntekijät käyvät antamassa esimerkiksi kivun hoitoon annettavia suonen sisäisiä lääkkeitä. Yksikössä on kolme ylimääräistä sänkyä käytettävissä ja omaisilla on mahdollisuus yöpyä kuolevan asukkaan luona. Asukkaan hoitotahto käsitellään yhdessä asukkaan ja tämän omaisen kanssa ensimmäisessä hoitoneuvottelussa.

HENKILÖKUNTA

Taavin muistipalvelukeskuksessa on 43 työntekijää ja kaksi varahenkilöä. Työntekijöistä on kolme miestä. Yöllä on paikalla yksi työntekijä kerrosta kohden ja kerroksien työntekijät tekevät yhteiskierroksen tuvissa. Palveluesimies kertoi, että Kunta 10-tutkimuksen mukaan suuri osa henkilökunnasta on kokenut väkivaltaa muistipalvelukeskuksessa. Väkivaltatilanteet ovat olleet nipistelyjä ja hiuksista tarttumisista ja ne ovat liittyneet yleensä hoitotilanteisiin. Palveluesimiehen mukaan yksikön työntekijöiden vaihtuvuus on ollut kuitenkin vähäistä.

HAVAINNOT

Taavin muistipalvelukeskuksen tupien seinien ja tukikaiteiden maalipinnat kuluneet monista kohdista pois ja rappaukset lohjenneet, mikä teki yksikön yleisilmeestä kuluneen. Kaksion yhteiskäytössä olevassa wc:ssä oli tarkastushetkellä voimakas ulosteen haju, jota palveluesimies pahoitteli, koska oli havainnut hajuhaitan jo edellisenä päivänä ja oli pyytänyt siivoamaan kylpyhuoneen. Palveluesimieheltä jälkikäteen saadun tiedon mukaan kylpyhuoneen siivousta on lisätty ja sitä pestään kaksi kertaa päivässä.

Muistipalvelukeskuksen palveluesimiehen toiminta-ajatus oli asukaslähtöinen ja asukkaan itsemääräämisoikeutta kunnioittava.

ARVIO

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin arvio tarkastuskohdetta saamiensa tietojen ja tarkastushavaintojen perusteella seuraavasti.

Apulaisoikeusasiamies piti myönteisenä asiana asukkaiden suun- ja hampaidenhoitoa ja kirjaamiskäytäntöjä sekä suuhygienistin useita käyntejä yksikössä. Myös asukkaiden ulkoilemisen järjestämiseen liittyviä käytäntöjä pidettiin hyvinä.

Apulaisoikeusasiamies katsoi, että muistipalvelukeskuksessa voisi järjestää enemmän liikunnallisia harjoitteita asukkaiden toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja kohentamiseksi.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Kaisu Lehtikangas
notaari